

Szó – hit – hatalom.
A kapernaumi százados szolgájának
meggyógyítása Máté evangéliumában

ARD 320

Lezárási dátum: 2014. aug. 7.

Tartalom

Bevezető	2
1. Szövegkörnyezet	3
2. A 8–9. fejezetek helye az evangéliumban	7
2.1. A 8–9. fejezetek szerkezeti egységei	8
2.2. A 8–9. fejezetek felépítése.....	9
3. A gyógyítások értelmezési lehetősége.....	12
4. A kapernaumi százados szolgájának meggyógyítása – Mt 8, 5–13	14
4.1. A cselekmény fő iránya.....	14
4.2. Szó – hit – hatalom	16
5. Lukácsi kitekintő.....	21
6. A történet a cím értelmezésében – összegzés.....	22
Irodalomjegyzék.....	25

Bevezető

A hit a keresztyén élet alappillére. Jézus mondja tanítványainak: „Bizony mondom néktek: ha akkora hitetek volna, mint egy mustármag, és azt mondanátok ennek a hegynek: Menj innen oda! - odamenne, és semmi sem volna nektek lehetetlen (Mt 17,20).” Ennek a hitnek egyik példaképe a kapernaumi százados, Máté evangéliumából.

Máté evangéliumának egyik központi üzenete a hit, és annak szerepe az üdvösség elnyerése céljából. Úgy jelenik meg, mint az üdvösség forrása, de úgy is, mint a Krisztusra tekintő ember magatartásának alapja. A történet kétoldalú. Egyfelől kiemeli Krisztus személyét, mint a hit tárgyát, aki szavával hatalmasan cselekszik, és aki a mennyek országáról jövendől, másfelől határozottan kiemeli a százados bizalmát, melyet Jézus hitnek nevez. Ez az, amit a dolgozat címe összefoglal: Szó – hit – hatalom. Ennek kontextusában, valamint a történet szereplőinek megfigyelésében tárgyaljuk a hit alapját, annak fellobbbanását, és erejét, amely Jézus Krisztus által nyilvánul meg.

Témaválasztásom indítéka az, hogy megfigyeljük, miként emelkedik ki a százados alakja, miben ad többletet a hit, illetve hogyan akar Jézus egy új látást adni hit által az embereknek.

A dolgozat első szakaszában felvázoljuk Máté evangéliumának főbb szerkezeti egységeit az öt nagy beszéd alapján. Egyúttal meghatározzuk az evangélium teológiai üzenetének fő irányelveit. Ezután rátérünk a 8–9. fejezetek szerepére az evangéliumban, ennek szerkezetére és szerkezeti egységeinek bemutatására. Kitérünk a gyógyítások magyarázatára, és értelmezési lehetőségeket kínálunk fel a csodaelbeszélések megértéséhez.

A dolgozat második szakaszában rátérünk az általunk választott történet egzegetikai problémáinak feltárására, illetve a történet üzenetére és megértésére az evangélium kontextusában és a mai keresztyén ember viszonyában.

1. Szövegkörnyezet

A teljes evangélium módszeres felépítése külön metódus, ugyanakkor az egyik fő jellemzője Máté evangéliumának. Hendriksen¹ szerint határozott terv áll az evangélium mögött, annak szerkezetét és felépítését illetően. Elmondható, hogy egyetlen célja van az egész evangéliumnak. Ő úgy írja le az evangélium menetét, eseménysorozatot, cselekményszálát, mint egy nyugodt folyót, mely lassan, de biztosan halad. Rövid időre megmegáll, elidőzik egy-egy témánál, azt jobban kibontja, ezzel tavat alkotva maga köré, majd továbbmegy. Ez jellemző Máté evangéliumának a felépítésére, szerkezetére.

Máté határozottan jelzi azt a célt, ami művének összeállításában vezette. Miben nyilvánul ez meg? A Jézus fogantatásáról szóló szakaszból megtudjuk, hogy ő „Emmanuel”, akiben „velünk az Isten”. (1,23) Az evangélium végén pedig Jézus személyesen ígéri meg, hogy: „én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig” (28,20). Az evangélista célja tehát az, hogy bebizonyítsa: Jézus a Krisztus, a megígért Megváltó. Övé minden hatalom mennyen és földön (28,18). Ezzel a hatalommal küldi el apostolait, hogy tegyenek tanítványokká minden népeket az Atya, Fiú és a Szentlélek nevében (28,19).² Az evangélium központi alakja tehát Jézus Krisztus. Róla szól Máté evangéliuma.

Személyét nem őrzi titok. Kezdetől fogva azzal indít az evangélista, hogy nyilvánvalóvá teszi hovatartozását, személyét, istenségét. Az olvasók részéről nem lehet senkinek kétsége afelől, hogy ki ez az ember, aki bölcsességgel tanít, hirdeti Istennek országát, gyógyít, ördögöket űz és csodákat tesz. Spinetoli szerint a Krisztus-esemény elbeszélése, illetve Jézus személyének megjelenése, mint „Dávid fia” és „Ábrahám fia” szükséges ahhoz, hogy az emberek meggyőződéssel fogadják és kövessék őt. A történeti eseményt tehát a hit nem akarja megszüntetni, hanem még inkább meg akarja világítani, még Máté esetében is. Éppen ezért írja Spinetoli, hogy: „az evangélium nem történelemkönyv, hanem teológia, illetve krisztológia.”³

Máté elbeszélésének másik központi gondolata, mely fő motívumként vonul végig az evangéliumban az, hogy eljuttassa a megváltás örömeit, a Krisztusról szóló tanítást, „az evangéliumot” a zsidóktól a pogányokig. A misszió Máté evangéliumában egyre inkább szélesedik. Határozott tervének jele megmutatkozik már a gyermekkor eseményeinek leírásában is, mikor a napkeleti bölcsek elmennek imádni a zsidók királyát (2,1–12). Már Jézus születésénél erőteljes jelzést kapunk arra nézve, hogy Máté szélesebb távlatban szemléli

¹ Hendriksen, William: *New Testament Commentary: Matthew*. Baker Book House, Michigan 1973, 77.

² Jakubinyi György: *Máté evangéliuma*. Szent István Társulat, Budapest 1991, 8.

³ Spinetoli, Ortensio da: *Máté az egyház evangéliuma*. Agape, Szeged 1998, 19.

Jézus eljövetelének célját. Később a 8,5–13-ban a pogány százados szolgáját gyógyítja meg, végül pedig a 28,19-ben már „minden népekről” (πάντα τὰ ἔθνη) beszél, mint a misszió célpontjáról.

Ehhez kapcsolódik egy másik nyomon követhető szál, mely a szöveg mélyebb értelmezésében húzódik meg, és pedig az egyház kialakulásának a története, illetve annak terjedése és missziói célzata minden emberre nézve: „mondom néktek, hogy eljönnek napkeletről és napnyugatról” (8,11).

Ezek Máté evangéliumának főbb jellemzői és célkitűzései, gondolati szálai. Lássuk tehát, hogyan szerkeszti ezt kerek egészé az evangélista, felvázolva röviden a könyv tartalmát.

A többi evangéliumhoz hasonlóan Máté is Jézus életéről és tanításáról ad hírt. Miután leírja Jézus gyermekkorának eseményeit az 1–2. fejezetekben, Jézus felnőttként jelenik meg, aki elmegy Keresztelő Jánoshoz, hogy megkeresztelkedjen. Keresztelése után kezdődik a Máté szerinti Jézus-történet, azaz Jézus nyilvános fellépése: „ettől fogva kezdte Jézus hirdetni: Térjetek meg, mert elközelített a mennyek országa.” (4,17)

Ezek után 5 nagy beszédet ír le az evangélista, melyek közül mindegyik egy meghatározott szövegkörnyezetben kezdődik, és egy máshol nem található kifejezéssel zárul: „Amikor Jézus befejezte ezeket a beszédeket...”. Az 5 nagy beszédegységet ezekhez a visszatérő záró-motívumokhoz kapcsoljuk. A beszédegységekhez kapcsolódó elbeszélő részekkel együtt így 5 nagy szerkezeti egységet találunk az evangéliumban. Carson–Moo⁴ könyve alapján soroljuk fel ezeket:

1. beszédegység:

Elbeszélés: 3–4. fejezetek

Beszéd: 5–7. fejezetek

Krisztus követésével foglalkozik: Jézus első fellépéséről, mint tanító, a 4. fejezetben olvashatunk. Ekkor kezdi el munkásságát, tanít és gyógyít. Ugyanakkor elhívja első tanítványait. Ez a fejezet előrevetíti a következő fejezetek tartalmát, azt, hogy mivel fog foglalkozni és mit tár az olvasó elé. Így következik az 5–7. fejezetekben a Hegyi beszéd, mely az evangélium alaptanítását tartalmazza. Jézus első nagy beszéde ez, melynek központi témája Isten országának evangéliuma.

2. beszédegység:

Elbeszélés: 8–9. fejezetek

⁴ Carson, D. A.–Moo, Douglas J.: *Bevezetés az Újszövetségbe*. KIA, Budapest 2007, 135.

Beszéd: 10. fejezet

Az apostolsággal foglalkozik: a 8–9. fejezetekben összefoglalt és egy egységbe gyűjtött csodaelbeszélések együttesében Jézus feltárja királyi hatalmát. Először beszél a mennyei királyságról, Isten uralmáról, az uralom megjelenéséről, majd azt be is mutatja mennyei csodákkal. Közben Jézus megalakítja tanítványi körét. A 10. fejezetben pedig elküldi tanítványait, mint Isten országának hírnökeit, hogy ugyanazt tegyék: tanítsanak és gyógyítsanak, mint ő maga.

3. beszédegység:

Elbeszélés: 11–12. fejezetek

Beszéd: 13. fejezet

A kijelentés elrejtésével foglalkozik: Jézus vitába száll ellenfeleivel, de azok elutasítják őt és jelt kívánnak. A 13. részben hét példabeszédet közöl Máté a mennyek országáról. Ezek által akarja ismertetni az Isten országára vonatkozó titkokat. Jellemző hat példázatra a „Hasonló a mennyek országa...” kezdő gondolat.

4. beszédegység:

Elbeszélés: 14–17. fejezetek

Beszéd: 18. fejezetek

Az egyház felépítésével foglalkozik: Jakubinyi ⁵ szerint az elbeszélő fejezetek eseményei között nincs szorosabb összefüggés. Az viszont megállapítható, hogy mind megelőzi a jeruzsálemi utat. A 18. fejezetet „egyházi beszédnek” nevezték el. Talán abból is adódik, hogy a beszéd témája Krisztus követőinek egymáshoz való viszonya.

5. beszédegység:

Elbeszélés: 19–22. fejezetek

Beszéd: 23–25. fejezetek

Az ítélettel foglalkozik: az evangélium utolsó fejezeteinek elbeszélő részében beszámol a jeruzsálemi útról, illetve a virágvasárnapi és feltámadás vasárnapja közötti eseményekről. Ugyanakkor ítélő hangnemet vesz fel, amit különböző események, kérdések váltanak ki Jézusból. Ezt bizonyítja Jézus hét jaj-kiáltása is (23,13–36). Jézus ötödik nagy beszédét egy eszkatológikus jövőkép zárja, ami második eljövételéről és a végítéletről szól.

⁵ Jakubinyi György: *i.m.* 172.

Máté tehát Jézus beszédére és tanítására helyezi a hangsúlyt. Hendriksen és Grosheide⁶ is egyetért abban, hogy a szentíró Jézus prófétai tisztét mutatja be a legalaposabban evangéliumában, ami azt jelzi, hogy Jézus szava kap nagyobb hangsúlyt, és nem cselekedetei. Jól látható, hogy az evangélium alapja az elbeszélések hosszú és bő sora. Jézus személye egy határozott vonalvezetésű történet központi alakjaként jelenik meg. Éppen ezért a szerző Jézus köré építi fel az evangélium mondanivalóját és eseménysorát, őt helyezve és emelve ki az evangélium egészében.

Ennek ellenére a 8–9. fejezetek különálló egységet alkotnak olyannyira, hogy itt inkább Jézus cselekedeteire világít rá a szerző. Felmerülhet tehát a kérdés: ha Máté szándéka az volt, hogy Jézus prófétai tisztét fejtsse ki jobban, akkor miért volt szükség arra, hogy a 8–9. fejezetekben szereplő csodaelbeszéléseket egy csokorba gyűjtse? Miért nem volt elegendő elszórtan az evangéliumban megemlíteni néhol egy-egy csodát avégett, hogy ezzel is alátámassza Jézus beszédét, hitelességét, hatalmát?

Amint már az evangélium szerkezeténél is említettük, Jézus konkrét fellépése a 4. fejezetben olvasható először. Ebben mintha előrevetítené Máté a következő fejezetek struktúráját. Spinetoli szerint négy ismételt visszatérő ige jelzi Jézus tevékenységét, amelyet a 4,23-ban olvasunk: „**bejárta** egész Galileát, **tanított** a zsinagógáikban, **hirdette** a mennyek országának evangéliumát, és **gyógyított** mindenféle betegséget és erőtlenséget a nép körében” (vö. 9,35). Ez jellemezte Jézus munkásságát és pontosan ez az, ami következik az evangélium egészének szerkezetében. Máté példát ad a tanításra, ezzel együtt hirdetvén a mennyek országának evangéliumát, amely tulajdonképpen a tanítás alapja, és példát ad a gyógyításra. Jézus tekintéllyel rendelkező tanító, aki ámulatba ejti és fellelkesíti a sokaságot, ugyanakkor nagy orvosnak is bizonyul, aki gondját viseli Izrael népének.⁷ Jézus hatalmának nyilvánvaló jele, hogy nagy sokaság követi őt szerte egész Palesztina területéről: „Galileából, a Tízvárosból, Jeruzsálemből, Júdeából és a Jordánon túlról” (4,25). Ugyanakkor a sokaság reakciója Jézus hatalommal való tanítására azt bizonyítja, hogy felismerték valódi identitását épp beszédein keresztül.⁸ Máté röviden foglalja össze a sokaság válaszát, visszajelzéseit Jézus tanítása hallatán, ezzel befejezve és lekerekítve az első nagy beszédet: „... a sokaság álmélkodott tanításán, mert úgy tanította őket, mint akinek **hatalma van...**” (7,28–29).⁹

⁶ Grosheidere utalva jegyzi meg Hendriksen. In: Hendriksen, William: *i.m.* 82.

⁷ Spinetoli, Ortensio da: *i.m.* 20.

⁸ Hagner, Donald A.: *Matthew 1–13*. Word Biblical Commentary 33A, electronic ed., Word Books Publisher, Dallas, Texas 1993, 193.

⁹ Uo. 192.

Miután példát ad Máté a tanításra, természetesen példát ad a gyógyításokra és a csodatételekre is, ami úgyszintén Jézus tevékenységének egy fontos tényezője, jellemzője, valamint hatalmának kifejezője. Az alábbiakban ezeket a csodaelbeszéléseket leíró nagy szövegegységgel foglalkozunk: a 8–9. fejezetekkel. Ebben már csodák sorozata jelenik meg, de az általunk kiválasztott perikópának is konkrét szövegkörnyezete ez.

Röviden vázoljuk fel ennek a két fejezetnek a szerkezetét, próbáljunk választ kapni még korábban feltett kérdéseinkre, ti. miért vannak egy nagy egységbe tömörítve a csodaelbeszélések: mi ennek a célja, illetve van-e valami jelentősége a gyógyítások sorrendjének.

2. A 8–9. fejezetek helye az evangéliumban

Miért szerkesztette egybe Máté ezeket a csodákat és miért nem külön-külön említi meg őket, hogy a csodákkal máshol is szemléltesse Jézus hatalmát?

Luz¹⁰ szerint a Máté szerinti evangélium Jézus-történetének van egy második szintű jelentésköre is. Egy olyan réteg, mely a szöveg szerkezeti felszínénél sokkal mélyebben húzódik meg. Ezáltal próbálja fenntartani a szerző a kapcsolatot folyamatosan az olvasóval, és így akarja a csodaelbeszéléseket átláthatóvá, befogadhatóvá és személyessé tenni.¹¹ Elmondható tehát, hogy Máté elbeszélésének felső szintje alatt egy olyan szál is fut, amely csak érinti a felszínt, alig észrevehetően húzódik végig a történetben.

Luz¹² véleménye az, hogy Máté Jézus-története tulajdonképpen csak innen, a 8,1-et követően kezdődik el. Ez az, amire majd vissza is utal a 11. fejezet elején. Közöttük van a 10. fejezet, ahol Jézus kiküldi tanítványait, és arra inti őket, hogy úgy tanítsanak, ahogy ő tette az 5–7-ben, és úgy gyógyítsanak és tegyenek csodákat, ahogy ő tette a 8–9-ben. Így válik egy egységgé az 5–11. fejezetek.

De miért éppen itt jelenik meg az evangéliumban a csodaelbeszélésekből összeállított és összegyűjtött csokor? Bizonyára azért, mert ezen csodaelbeszélések sorozata Spinetoli fogalmazásában „pillanatfelvételek arról a hitről, amelyet az egyház az Úr Krisztusnak és Dávid fiának hatalmába vet.”¹³ Szükséges tehát, hogy az a hatalom, amely megjelenik Jézus tanításában, megjelenjen Jézus cselekedeteiben is, a gyógyításokban és különböző csodákon

¹⁰ Luz, Ulrich: *Studies in Matthew*. Grand Rapids: Eerdmans, Michigan - Cambridge 2005; Translated by Rosemary Selle; 11-es cikk. *The Miracle Stories of Matthew 8–9*. 233.

¹¹ Luz, Ulrich: *Máté Jézus-története*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest 2000, 70. In: *Hermeneutikai Füzetek* 21; Bekő István fordítása.

¹² Uo. 65.

¹³ Spinetoli, Ortensio da: *i.m.* 20.

keresztül. Ezzel a sokaság figyelme arra a hatalommal tanító Jézusra irányul, aki nemcsak beszél hatalmáról, hanem cselekedetével bizonyóságot is tesz arról. Tanítását csodálattal és ámulva fogadja a sokaság. Luz szerint¹⁴ ebben is Máté határozott felfogása mutatkozik meg az evangélium egészéről, és arról tanúskodik, hogy az egész elbeszélés annyira az olvasóra irányul, hogy csak az ún. tudományos kommunikációelmélet tanulmányozása keretén belül lehet megérteni azt a mélyebb szintet¹⁵, amely az elbeszélés felületi szerkezetén túl, sokkal mélyebben mutatkozik meg.

William Thompson¹⁶ is azt állítja, hogy ezeket a csodaelbeszéléseket egységként kell értelmezni az egész evangélium keretén belül. Az a bizonyos folytonos történeti szál Máté evangéliumában, ami még itt is nyomon követhető, az fogja egy egységbe a különböző csodaelbeszéléseket: Jézus lejön a hegyről, bemegy a városba, találkozik a leprással, aki elébe jön, majd a századossal, aztán bemegy Péter anyósának házába, és így tovább.

2.1. A 8–9. fejezetek szerkezeti egységei

Mielőtt felsoroljuk a csodaelbeszéléseket, térjünk ki röviden arra is, hogy honnan, milyen forrásból merítette Máté ezeket a csodákat. Luz szerint¹⁷ Máté csodaelbeszélései nem jellemzőek Máté hagyományértelmezésére. Máté szabadon használja fel a rendelkezésére álló hagyományanyagot, kiegészíti a Márktól átvett elbeszéléseket a Q forrás anyagával, de mindent átalakítva, rövidítve, ezzel is Jézus alakjára irányítva a figyelmet. Ezek közül az egyik épp az általunk kiválasztott csodaelbeszélés, a 8, 5–13. (ill. a 9, 32–34). Ezen kívül Máté két csodát megdupláz (Mt 9,27–31; 20,29–34 ill. 9,32–34; 12,22–24), mely igen figyelemreméltó. Úgy beszél róluk, mint két különböző epizódról, melyek a Jézus-történet különböző időszakaiban jelennek meg. Efféle duplázások nem történhetnek meg tudattalanul, csakis szándékosan, akaratlagosan megváltoztatva és újjászervezve a Jézus-történet különböző epizódjainak sorát. Ezeket szerkeszti egybe az evangélista úgy, hogy kronológiailag és földrajzilag ugyanazt a cselekményszálát vezeti tovább.

Az itt szereplő csodaelbeszélések:

8. fejezet:

Jézus meggyógyít egy leprást (8,1–4)

Jézus meggyógyítja a kapernaumi százados szolgáját (8,5–13)

¹⁴ Luz, Ulrich: *Studies in Matthew*. 233.

¹⁵ Ld. a következő fejezetben: 2.2. A 8–9. fejezetek felépítése.

¹⁶ William G. Thompsonra utal Luz. In: Luz, Ulrich: *Studies in Matthew*. 225.

¹⁷ Uo. 221.

Jézus meggyógyítja Péter anyósát (8,14–15)

Jézus sok beteget meggyógyít (8,16–17)

Jézus lecsendesíti a tengert (8,23–27)

Jézus meggyógyít két gadarai megszállottat (8,28–34)

9. fejezet:

Jézus meggyógyítja a bénát (9,1–8)

Jézus meggyógyítja a vérfolyásos asszonyt és feltámasztja Jairus leányát (9,18–26)

Jézus meggyógyít két vakot (9,27–31)

Jézus meggyógyítja a megszállott német (9,32–34)

2.2. A 8–9. fejezetek felépítése

Említettük már, hogy a 8–9. fejezetek külön egységként is kezelhető. A szakaszban túlnyomórészt csodaelbeszéléseket közöl az evangélista, de meg-megszakítja azok menetét, és beszúr egy-egy más műfajhoz tartozó elbeszélő egységet is. Ezek a következők: a Jézus követéséről szóló tanítás (8,18–22), Máté elhívása (9,9–13) valamint Jézus tanítása a böjtről (9,14–17). Mégis a 8–9. fejezetek olvasása rendjén az a benyomásunk, hogy Jézus folyamatosan gyógyít. Mindegyik történet jól kapcsolódik a következőhöz. Ezáltal Máté folytatja azt az elbeszélésfonalat, melyet a 4. részben kezdett el, azaz Jézus történetét. Így a két fejezet végén a nép és a farizeusok már különböző módon viszonyulnak Jézus gyógyításához. A 9. fejezet végén addig, amíg a nép pozitívan, elcsodálkozva reagál Jézus tetteire: "Sohasem láttak még ilyet Izráelben!" (9,33), a farizeusok ellene vannak, a Sátán erejének tulajdonítva Jézus hatalmát: "Az ördögök fejedelmének a segítségével úzi ki az ördögöket." (9,34). Máté e kettős motívum menetén kapcsolja össze a 8–9. fejezeteket.¹⁸ Nem szabad úgy felfognunk a csodaelbeszélések sorozatát, mint példákat különböző témakörök besorolására és bemutatására, hanem egy olyan történeti folyamatot kell látnunk bennük, melynek végén egyfajta reakció figyelhető meg a nép és a farizeusok részéről.¹⁹

Azt is tudjuk, hogy Mátét nem kötötte meg Márk evangéliumának felépítése. Forrásként nem csak őt használta fel, hanem megjelenik nála a Q forrás két elbeszélése is. Ezeket pedig nem meghatározott kronológiai sorrendbe állította össze evangéliumában, hanem megbontva a márki sorrendet, és úgy betagolva abba a Q forrásban szereplő

¹⁸ Luz, Ulrich: *Studies in Matthew*. 66.

¹⁹ Uo. 67.

történeteket is, hogy külön kronológiai eseményszálat állított fel, amely az ő elképzelését, evangéliumának tervét segítette elő.

Luz szerint sokkal több van ebben a két fejezetben, mint kronológiai és geográfiai megszakítást nélkülöző elbeszélésfonal összeállítása.²⁰ Szerinte Máté a maga Jézus-történetét „belső princípium” alapján alkotta meg, mégpedig Jézus és Izrael konfliktusát, kapcsolatát beszélve el.²¹

Jézus és Izrael konfliktusát elsőként az adja, ami a 8. fejezet elején található. Máté, amikor megszerkeszti szabadon a 8–9. fejezeteket, két olyan történetet is e szövegegység elejére helyez, mely szereplőinek csak közvetett módon volt kapcsolata a zsidósággal.

Lássuk az egységek közötti kapcsolatot, az első három gyógyítás-történetet, ahol második helyet foglal el a kapernaumi százados szolgájának meggyógyításáról szóló történet.

Az első történet (a leprás meggyógyítása – 8,1–4) egy olyan szereplőről beszél, aki ki van zárva a zsidó közösségből. Egy leprásról van szó, akinek semmi keresnivalója a közösségi életben. A zsidók által kirekesztett, társadalom peremén élő ember volt az első Máté szerint, aki odament Jézushoz, és kérte az ő segítségét. Ahogyan a leprás megszólítja Jézust, már abban van egy olyan megközelítés, amely azt bizonyítja, hogy Jézus az, aki hatalmasabb, ő az, aki Isten országáról beszél, és akinek hatalma van arra, hogy gyógyítson. Alázattal közeledik Jézus felé, és teljesen az ő akaratára támaszkodva szólítja meg: „Uram, ha akarsz, megtisztíthatsz.” Egyedül az ő akaratától függ az, hogy meggyógyul vagy sem. A leprás tudja ezt, ezért szólítja őt úgy, hogy: „Uram” (κύριε).²²

Jézus válasza a leprás kérésére, hogy kinyújtja kezét, megérinti őt és akarja az ő gyógyulását. Jézusnak ebben a cselekedetében nincs semmi furcsaság, ugyanis a gyógyítás-történetek egyik jellemzője ez a mozdulat.

Akkor válik viszont ez érdekessé, ha továbbolvasva a gyógyítás-elbeszélések sorozatát, felfigyelünk arra, hogy rögtön a következő történetben Jézus már csak szava által gyógyít. De erre majd kitérünk később, mikor a kapernaumi százados szolgájának meggyógyítását tárgyaljuk.

A 4. vers által Máté határozottan tudatja olvasójával, hogy a Messiás úgy jelenik meg, mint Izrael Messiása, aki megtartja a Tóra előírását.

Ez Jézus első gyógyítása a Hegyi beszéd után, miután lejött a hegyről, és elindult Kapernaumba. Világos, hogy Jézus története itt nem szakad meg a Hegyi beszédet követően,

²⁰ Luz, Ulrich: *Máté Jézustörténete*. 66.

²¹ Uo. 67.

²² Luz, Ulrich: *Matthew 8–20. Hermeneia, a Critical and Historical Commentary on the Bible*, Fortress Press, Minneapolis 2001, 9.

hanem folytatódik azzal a jelenettel, ami azelőtt volt: tanította az egybegyűlt sokaságot. Ugyanis Jézus bármerre indult, a sokaság követte őt. Érdekes megfigyelni a sokaság azonosságát: akik úgy nyilatkoztak róla, hogy „hatalommal tanít...”, most láthatják a hatalommal cselekvőt. Jézus munkássága, története tehát folytatódik, mégpedig úgy, mint aki bizonyosságot tesz isteni hatalmáról.

A második, jelen esetben is tanulmányozott történetben (8,5–13) egy olyan személy hitére válaszol Jézus, aki teljesen kívülálló, ugyanis egy pogány századosról van szó. Azon kívül, hogy zsidó közösségben él, szimpatizál a zsidó vallással és kultúrával, – ugyanis Lukács tudósítása szerint templomot is építtetett az elnyomott zsidó közösségnek –, a századosnak semmi kapcsolata nem volt a történelmi zsidósággal, a zsidók Istenével, a zsidók hitbeli kérdéseivel. S bár Máté evangéliumának kompozícióját figyelve, mely Luz szerint Jézust egyenesen úgy mutatja be, mint Dávid Fiát, a zsidók Messiását, a csodaelbeszélések sorozatában mégis második helyet foglal el ez a történet, és így válik elsősorban a nem zsidóknak bátorítássá és biztatássá az örök élet felől.

A konfliktushelyzet, mely a nép részéről csodálkozást és álméltkodást váltott ki, a farizeusok részéről pedig megbotrátkozást, egyre világosabb. Nem véletlen tehát, hogy a 8. fejezetben, a csodaelbeszélések sorozatát Máté ezzel a két történettel indítja.

Annak ellenére, hogy jelzés értékű csodaelbeszélésről beszélünk, érdekes azt látni, hogy Jézus mégis megtette a csodát. Nem csak utal rá, hogy mi történhet, akár eszkatológikus jelzést is adva ezzel a zsidó népnek, ahogy azt teszi is a 13. versben, hanem egy az egyben megteszi a csodát, véghezviszi a gyógyítást a százados szolgáján.²³

Bár ezt a történetet egyelőre csak eszkatológikus értelemben vett előrejelzésnek tekintjük, a 10,18-ban Jézus már konkrétan szembesíti a zsidókat, az őt követő sokaságot, hogy a pogányok között lesznek bizonyágtevések.²⁴

A harmadik történetben (Péter anyósának a meggyógyítása – 8,14–15) Jézus anélkül gyógyít, hogy bárki is megkérte volna őt erre. Egyszerűen csak bemegy a házba, meglátja Péter anyósát, aki fekszik és lázas, ő pedig megérinti és meggyógyítja őt.

A mi szempontunkból azért érdekes ez az esemény, illetve a következő összefoglaló vers (8,16), mert ezekben Máté visszautal az 5–13. versekre, először is a βέβημαι szóval (fekszik), majd pedig a λόγῳ (szó) kifejezést használva, ami szintén hangsúlyozza azt, hogy Jézus szavával, szava hatalmával továbbra is csodákat tett (16. vers).

²³ Luz, Ulrich: *Máté Jézustörténete*. 75.

²⁴ Uo. 77.

Jelen helyzetben, a szerkezeti egységek bemutatásakor azért beszélünk konkrétan csak az első három történetről, mivel ezek egytől-egyig gyógyítás-történetek. Utána a gyógyítások sorozata megszakad, és mintha témaváltás, egy bizonyos törés következne be. Eddig a téma a gyógyítás volt, amely kiemeli Jézus hatalmát, s amely megmutatkozik szóban és tettben, a következő egységben viszont már a tanítványság és Jézus követése áll az érdeklődés középpontjában. Ugyanez a váltás figyelhető meg a következő három csodaelbeszélés után is. Miután Jézus lecsendesíti a tengert (8,23–27), meggyógyít két gadarai megszállottat (8,28–34), és meggyógyítja a bénát (9,1–8), ismételten megszakítja az evangélista a csodaelbeszélések sorozatát és beiktatja Máté elhívását (9,9–13), illetve Jézus tanítását a börtönről (9,14–17).

Ezekkel a megszakításokkal Máténak több szándéka is lehet. Egyrészt az első három csodaelbeszélésben, amellyel mi is konkrétan foglalkoztunk, megfigyelhető a misszió kiszélesedése, azaz Jézus nem csak azokhoz szól, akik követik őt, hanem a társadalmi kirekesztettekhez is és még a pogányokhoz is. Bárki vetheti hitét és bizalmát Jézusba úgy, mint Isten Fiába, azaz bárki lehet az ő tanítványa, és követheti őt. Másrészt pedig, megfigyelhető, hogy az evangélium szerzője egy-egy csodaelbeszélés csokor után rögtön Jézus követéséről, illetve tanítványok elhívásáról ír. Ennek egyik magyarázata az, hogy az elhívottak látva Jézus hatalmát meggyőződhetnek abban, hogy ő a várva várt Messiás, ezért bátran követhetik őt. Másik magyarázata pedig az, hogy Máté Jézus-történetében sokkal nagyobb csoda egy ember megtérése, ha valaki hisz Jézusban és követi őt, mint egy, a fizikai törvényekkel ellenkező isteni hatalom megnyilvánulása.

Mivel tehát szerkezetileg és teológiaiailag is érezhető az evangélium üzenetének fokozatos felépítése, ezért láttuk lehetségesnek az első három csodaelbeszélést elhatárolni a többitől, s ennek a kontextusában megfigyelni a dolgozatban elemzett történetet.

3. A gyógyítások értelmezési lehetősége

Az elmúlt évtizedekben sokféle értelmezéssel látták el a bibliakutatók e két fejezetben szereplő csodaelbeszéléseket. Figyelembe vették a történetek kulcsfogalmait, központi témáit, így kategorizálva őket. Ebből született meg az az elmélet, miszerint minden csodatörténetnek van egy egyedülálló, a többitől jól elkülöníthető témája. Egy olyan téma, mely a felszíni események, történet mögé mutat. Heinz Joachim Held volt az, aki alaposan kutatta a

csodaelbeszélések témáit. Held szerint²⁵ három nagy témakörbe lehet sorolni az itt található történeteket: a 8,1–17 egységben krisztológiai témát látott, melynek központi gondolata: Jézus, mint Isten szolgája. A következő nagyobb szövegegység a 8,18–9,17, ahol Jézus úgy jelenik meg, mint az egyház Ura. Végül pedig a harmadik nagyobb egységben, a 9,18–34-ben a hit témakörét vélte felfedezni.

Ezen értelmezési lehetőségek felbátorítottak más bibliakutatókat is, akik helyesnek találták a csodaelbeszélések témaközpontú megközelítést, elfogadva Held véleményét. Ugyanakkor voltak, akik változtattak, vagy még hozzáadtak ehhez a felosztáshoz. Kingsbury például – emeli ki Luz kommentárjában²⁶ – a 9,1–17 egységét külön vette és az Izraeltől való elhatárolódás témáját látta benne. Schniewind²⁷ pedig az egész szakaszban úgy látta Jézust, mint „a tett Messiását”. Fontos azonban, hogy ebben a két fejezetben vannak olyan részek is, amelyekben nincsen konkrét csoda (ld. az előző fejezetet). Így az utóbbi időben írt tanulmányokban már az *egyház* témája az, ami egyre hangsúlyosabb, és az egyház témaköre jelenik meg, mint a 8–9. fejezetek alaptémája.²⁸

Luz nézete szerint ezeknek a történeteknek nem kell különálló témaköröket adni, illetve nem kell ezeket egymástól szétválasztani. Bár a 8–9. fejezetek valamennyi történetében Jézus szavára esik a hangsúly, és az elbeszélés a háttérbe szorul, Máté azonban történeteket mond el, és nem témákat mutat be. A főszerepet – Luz szerint – a narratív elemek kapják ebben a szerkezetben. Máté zárt egységeket kínál fel ebben a két fejezetben, melyek egy eseményszálal biztosítanak, így az evangélista egy haladó, folyamatban lévő narratívát kíván továbbvinni a csodaelbeszélések hátterében is. Az első ilyen zárt egység a 8,1–17: Jézus lejön a hegyről, az úton találkozik a leprással, bemegy a városba, és ott bemegy egy házba. Ugyanez a zárt motívum jellemző a 8,18–9,1-re is: Jézus el akarja kerülni a tömeget, átmegy a túlsó partra, ahol csodát tesz, aztán pedig visszamegy a városába. A harmadik ilyen zárt egység pedig a 9,2–34, ahol egy-egy perikópa gyakran időben közeli egy megelőzővel.

Ez az eseményszál, mely jól megfigyelhető ebben a két fejezetben, egy határozott cél felé halad. A 9. fejezet végén olvasható Jézus-történet már nem az a történet, ami a 8. rész elején volt. A legegyszerűbben a következőképpen foglalhatjuk ezt össze: a 8. rész elején Jézus még általánosan tanította a sokaságot, Izrael népét, gyógyított és csodákat tett. A 9. rész végén pedig már egy különálló közösséget látunk Jézus közvetlen környezetében, amely

²⁵ Heldet idézi Luz: *Matthew 8–20*. 1.

²⁶ Uo. 1.

²⁷ Uo. 1.

²⁸ Uo. 1.

valami oknál fogva már elkülönült a sokaságtól és mindig Jézussal van. Ennek a közösségnek a tagjai kapják a megbízatást, hogy menjenek el, hirdessék a mennyek országának evangéliumát, tanítsanak és gyógyítsanak (10. fej.). Közben valami történt. Mindamellett, hogy Jézus gyógyított, csodákat tett, és jelen volt a sokaságban, valami végbement a felszín alatt is. Egy kis közösség formálódott Jézus körül, akik hívásának engedtek, megbizonyosodtak Jézus hatalmáról, és akik által Jézus megalkotta az első közösséget, mint az ő tanítványseregét (8,18–27). Ez abban is megmutatkozik, hogy Jézus tevékenysége konfliktushoz vezet Izraelben, mely a tanítványok és a nép vezetői között, pontosabban: egyfelől Jézus és tanítványai, másfelől Jézus és Izrael között jelentkezik. A konfliktus, melyet leír, a 9. fejezet végén már tetőpontjához ér, a megszállott néma meggyógyításának történetében (9,32–34). Elmondhatjuk – Luz véleményét elfogadva –, hogy Máté Jézus történetének a „teológiai” oldalát mutatja be.²⁹

Azért tárgyaljuk e kérdésköröket, mert fontosak ezek az általunk választott csodaelbeszélés szempontjából. Fontos az, hogy miért pont oda helyezte Máté a kapernaumi százados szolgájának meggyógyítása történetét, ahová, mi a célja és mondanivalója ezzel, lévén, hogy egy a zsidóságon kívüli személy jelenik meg, aki ugyanúgy részesedik Jézus hatalmának erejében, mint egy zsidó. Az is fontos, hogy milyen értelmezést adunk neki, s hogyan vizsgáljuk a hit szempontjából magát a textust, de az előtte és utána álló csodákat is.

4. A kapernaumi százados szolgájának meggyógyítása – Mt 8, 5–13

4.1. A cselekmény fő iránya

Leginkább a dialógus uralja ezt a legrészletesebb gyógyítás-történetet a csodaelbeszélések sorozatának első szakaszában. Éppen ezért sokszor úgy jellemezték ezt, mint vegyes formáját az aforizmának és a csodaelbeszélésnek. Egy másik fontos jellemzője a történetnek a κύριε szó kétszeres megjelenése, illetve a πιστ- szótöből származó két kifejezés, a 10. és 13. versekben, melyek közrezárják a 11–12. versekben szereplő Jézus-logiont.³⁰ Ugyanakkor Jézus hatalmának, autoritásának kérdése is fontos tényező, mely szintén a hittel kapcsolódik össze a százados említésében.

Jézus története a csodaelbeszélések alatt is folytatódik, nem szakad meg. Jézus lejön a hegyről, s bemegy Kapernaumba, ahol egy százados szólítja meg őt. Urának szólítja s kéri az

²⁹ Luz, Ulrich: *Matthew 8–20*. 3.

³⁰ Uo. 8.

ő segítségét: gyógyítsa meg az ő szolgáját, aki szörnyű kínok között bénán fekszik otthon (5–6. versek).

Ekkor Jézus, noha meglepődik a szokatlan kérésen,³¹ hiszen ő zsidó létére nem mehet be egy pogány ember házába, azt válaszolja neki, hogy elmegy és meggyógyítja őt (7. v). A százados érzi, hogy nem méltó arra, hogy Jézus a házába jöjjön, és határozottan tiltakozik az ellen, hogy Jézus ezt tegye. Mi több, érzi a zsidóságban meglévő többletet, ami megtiltja nekik a pogányokkal való közösködést. Ezt nyomatékosítja a *μου* szócska is a mondat elején, mely azt kívánja hangsúlyozni, hogy a százados háza, egy pogánynak a háza. Számára elég egy szó ahhoz, hogy meggyógyuljon az ő szolgája. A hitnek ez a magabiztos alapja a százados hatalommal kapcsolatos tapasztalatából adódik, melyet a következő versben fejt ki.

A 9. versben kerül sor a százados által elmondott analógiára (hasonlatra), melyet a katonai fegyelem, illetve a katonai rendfokozat és Jézus között állít fel: „Mert én is hatalom alatt álló ember vagyok, és nekem is vannak alárendelt katonáim. Mondom az egyiknek: Menj el! – és elmegy, a másiknak: Jöjj ide! – és idejön, vagy szólok a szolgámnak: tedd meg ezt! – és megteszi.”

Jézus elcsodálkozik ezen a nagy hiten, és a lehetőséget kihasználja, hogy egy megjegyzést tegyen azok számára, akik követték őt. Mondatában nagyon hangsúlyos a *παρ’ οὐδενί* kifejezés, amely kihangsúlyozza, hogy „senkiben sem” talált ilyen nagy hitet Izraelben. A pogány százados hallgatólagos hite felülmúlja bárkinek a hitét, akivel Jézus addig találkozott. Ezzel Jézus megítélni kívánta a zsidókat, jelzést adva arra nézve, hogy a pogányok hite is elnyerheti jutalmát az Isten országában. Máté evangéliumában itt jelenik meg először a „hit” fogalma, amely ezután meghatározó és központi gondolata lesz az evangéliumnak.

Jézus figyelmeztetését és jelzésértékű gondolatát a következő két versben még jobban kifejti. Ebben határozottan kijelenti, hogy lesznek majd a világ minden pontján olyanok, akik egy asztalhoz kíváncsoznak Ábrahámval, Izsákkal és Jákobbal a mennyek országában. Azok pedig, akik azt hiszik, hogy örökölhetik a mennyek országát hit nélkül, „kivettetnek a külső sötétségre, ahol lesz majd sírás és fogcsikorgatás” (13. v). Ez tehát a százados hitének egy másik megnyilvánulása, mely teológiailag nézve eszkatologikus jelentésű. Ugyanakkor a százados egy olyan közösségnek az első képviselője, akik majd joggal neveztetnek „Isten országa fiainak”.

³¹ Luz, Ulrich: *Matthew 8–20*. 9.: A bibliamagyarázók véleménye itt nem egyezik meg, ugyanis a legújabb kutatások szerint azt feltételezik, hogy pontozási hiba történt, így hát nem kijelentő mondat hangzott el, hanem kérdés. Erre bizonyíték a kontextus, a százados ellenkező reagálása, tudniillik, méltatlannak nevezi magát, hogy Jézus hajlékába menjen. Ugyanakkor Máté ezzel bizonyítani akarja Jézusnak a törvényhez való hűségét is.

Bár itt a történet fő cselekményszála mellett egy második gondolati sík is rejlik, az utolsó versben Máté mégis visszatér az eredeti cselekményszálhoz. Jézus odafordul a századoshoz, és hite alapján, szava által meggyógyítja a szolgáját. Az evangélista tudósítása: még abban az órában meggyógyult a szolga, arra utal, hogy Jézus szava által gyógyított, távolból.

A százados hite volt tehát az, ami által meggyógyult egy ember, és ugyancsak a hite nagysága láttán figyelmeztette Jézus a zsidó sokaságot, hogy vigyázzanak és higgyenek.

4.2. Szó – hit – hatalom

Ebben a szakaszban főként azokra az egzegetikai problémákra kívánunk hangsúlyt helyezni, melyek fontosak a dolgozat témájára nézve.

8. vers: ἀλλὰ μόνον εἶπε λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου·

A λόγος, -ou szónak sok értelmezése és használata van az Újszövetségben, így többfajta jelentést tulajdonít neki a szemantika/teológia. Jelölheti a szólást, mint tevékenységet; a gondolati jelleg hangsúlyozásával meggondolást, mérlegelést; a beszéd tartalmát, a mögötte meghúzódó gondolkodást, értelmet; a kegyességi nyelvben az ígét, Isten szavát; egészen egyedi módon a János evangéliumának prológusában a „testté lett ige” jelentésben jelenik meg.³²

Sajnálatosan általánossá vált az a fordítás, hogy „hanem csak egy szót szólj”, amely helytelen. Ugyanis nem egy szót kért a százados Jézustól, egy gyógyító „varázsigét”, hanem arra kérte, hogy szóljon szóval, azaz „mondd csak szóval, csak szólj, csak a szavaddal intézkedjél” egészíti ki Varga Zsigmond.³³ Luz szerint³⁴ itt dativus instrumentalist kell felismerni a λόγος szóban.

Ebből egyértelműen látszik az, hogyan viszonyul a százados Jézushoz. Jézus követői, de főleg azok, akik hittel voltak mellette, és így követték őt, hatalmat, erőt tulajdonítottak az ő szavának.³⁵

Az a tény, hogy a százados szolgája nem tudott elmenni Jézushoz, és így szüksége volt egy közbenjáróra, azt mutatja, hogy az érdeklődés középpontjában Jézus áll, az ő szava és cselekedete.³⁶ Addig, amíg az előző történetben, a leprás meggyógyításában Jézus szól, de

³² Varga Zsigmond: *Újszövetségi görög-magyar szótár*. Kálvin János Kiadó, Budapest 1996, 584-585.

³³ Uo. 585.

³⁴ Luz, Ulrich: *Matthew 8–20*. 9.

³⁵ Varga Zsigmond: *i.m.* 584–585.

³⁶ Hendriksen, William: *i.m.* 394.

ugyanakkor meg is érinti a beteget, ebben a történetben Jézus csak a hatalom szava által gyógyít és változtatja meg a beteg életét. Ez a századosnál a határtalan hitet és bizalmat mutatja, aki elhiszi azt, hogy Jézus a szava által gyógyítani tud, szavának cselekvő ereje van, mely konkrét tetteként érzékelhető. A szó hatékonysága, a cselekvő szó az, ami fontos tényezője a történetnek.

Lukács leírásában (Lk 7,1–10) van egy első kérés a százados részéről. Kéri Jézust, hogy menjen el hozzá. Mikor azonban látja, hogy közeledik, akkor megdöbben: nem érzi méltónak magát ahhoz, hogy Jézus belépjen hajlékába. Ekkor, mintha elszégyellné magát „kicsinyhitűsége” miatt, arra kéri, hogy csak szóljon, mert elég Jézusnak a szava a gyógyuláshoz. A századosnál meghatározó Jézus krisztusi mivolta, amely bizonyítja azt, hogy neki hatalma van a szó, beszéd általi gyógyításra is.

A hitnek azt a forrását, amely itt megnyilvánul, a következő, 9. versben értjük meg, ahol a százados hasonlata meggyőződését tükrözi. Az ἐξουσία fogalmának itt központi jelentősége van. A százados ugyanarról a hatalomról beszél, mint ami a Hegyi beszéd záradékában is megjelenik. Érdekes, hogy ugyanaz a „hatalom”, illetve lehetőség, képesség rejlik Jézusban, mint amilyenről beszél a százados az ő hasonlatában. A lépték viszont mégis más. Az égi és a földi hatalom párhuzama jelenik itt meg. Ahogy Jézusnak hatalma van a természet, tenger (8,23–27), betegségek (8,16) felett, ugyanolyan a hatalom minősége a katonai hierarchiában is. A különbség, hogy más dimenziókról van szó.

9. vers: καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπος εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν

Először is érdekes megfigyelni, hogy a 6. illetve 8. versekben a százados Úrnak szólítja Jézust. Azzal, hogy „Úrnak” szólítja őt, elismeri, hogy alá van neki rendelve. Ebből következik az a tény, hogy a 9. versben az ἄνθρωπος szó olyan többletjelentést kap, amely jelzi azt, hogy a százados csak ember, Jézus pedig az Úr, az Isten. Az alárendeltség elfogadása azt is bizonyítja, hogy a százados úgy könyörög Jézushoz, mint aki mindent kizárólag tőle vár.

Az ἐξουσία kérdésköre, ami itt megjelenik, sok bonyodalmat okoz a bibliamagyarázóknak. Vitatott a ὑπὸ ἐξουσίαν szóösszetétel, ugyanis nem mindegy, hogy „hatalom alatt” álló embert olvasunk ki belőle, vagy „hatalommal rendelkező” embert értünk alatta. Azért fontos megvizsgálni alaposabban ezt a kérdést, mert ettől függ, hogy hasonlatnak vesszük a százados szavait, aki egy hétköznapi életből vett képpel él, vagy helytelenül értelmezve olyan hatalomként értjük, amit mások felett gyakorol az ember. Vizsgáljuk meg tehát a ὑπὸ ἐξουσίαν kifejezést nyelvtanilag.

A ὑπὸ legtöbb esetben accusativusszal vagy genitivussal járó prepozíció. Itt az ἐξουσίαν szó accusativusban van, így most csak az acc.-al vett értelemben elemezzük. Az

acc.-i esetben leginkább két értelmezési lehetőség van a prepozícióra nézve.³⁷ Az első jelentésben egy tárgy alatti helyet jelöl, tehát valaminek a pozícióját, helyzetét. A magyar megfelelője az „alatt” helyhatározó. Pl. ὑπὸ τὴν στέγην (Mt 8,8), ami annyit tesz, hogy „fedél alá”, ti. térj be az én házámba, fedelem alá. A hol?, ill. hová? kérdőszókkal kérdezzük rá. A második értelmezés pedig, amikor felügyelet, ellenőrzés, hatalom alatt lévő állapot jelölésére használjuk, ami uralomra, fennhatóságra, szuverenitásra, parancsra vonatkozhat. Ide tartozik a 9. vers, amikor ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν-ról van szó, és akkor is, amikor később, a 9. vers második felében a ἔχων ὑπ’ ἐμαυτὸν στρατιώτας szóösszetétel jelenik meg. Tudniillik „hatalom alatt álló ember vagyok”, illetve „nekem is vannak alárendelt katonáim”.

A szónak ugyanez az értelme a Lukács szerinti elbeszélésben is. Ebből a szempontból a magyarázók véleménye megegyezik. Az egyetértés annak is köszönhető, hogy a százados által felhozott példa szó szerint azonos a két evangéliumban. Több mint valószínű, hogy ezt teljes egészében vette át a két evangélista a Q forrásból, semmit sem változtatva a forrás szóállományán.

A következőkben figyeljük meg az ἐξουσία szó jelentéskörét, bár a prepozíció magyarázatánál már utaltunk az ἐξουσία szó helyes értelmezésére. Ennek ellenére vizsgáljuk meg közelebbről, ugyanis ezzel még nem válaszoltunk minden kérdésre. Fontos megfigyelnünk azt is, hogy hatalommal rendelkező emberről van-e szó, vagy olyanról, aki hatalom alatt van, merthogy felettesei vannak, de neki is van *valamennyi* hatalma mások felett.

Az ἐξουσία szónak több jelentése van: 1. lehetőség, hatalom; 2. aktív jelentéssel: képesség, erő, hatalom; 3. felhatalmazás, teljhatalom, megbízatás; 4. a szó politikai értelmében, hatalom, amelyet az uralkodók és megbízottaik kifejtnek: hatalmasság, felsőség, hatóság.³⁸

A Máté evangéliumában szereplő ἐξουσία szó értelmezését ez utóbbi adja vissza (hatalmasság, felsőség, hatóság), amikor is politikai fennhatóságról beszélünk. Ezt a hatalmat képviseli a százados, illetve ennek példájával él, amikor szemlélteti Jézus hatalmi pozícióját. A százados példát ad erre a hatalomra, amely azt bizonyítja, hogy a parancsokat az alattvalók rögtön végrehajtják. Olyan parancsok ezek, amelyekre engedelmesen felelnek az alattvalók.

A hangsúly itt egyértelműen arra a hatalomra tevődik, amelyet a százados a csapatai felett gyakorol, tehát hatalma van felettük. Innen származik az analógia Jézus hatalmáról is. Jézusnak hatalma van a betegségek felett. Ahogy a százados egyetlen szavára alattvalói

³⁷ Arndt, W.–Danker, F. W.–Bauer, W.: *A Greek–English Lexicon of the New Testament and other early Christian literature* (3rd ed.). University of Chicago Press, Chicago 2000, 1036.

³⁸ Varga Zsigmond: *i.m.* 334-335.

rögtön elvégzik azt, amit ő parancsol, ugyanúgy Jézusnak is engedelmeskedniük kell a betegségeknek, hiszen ő egy magasabb dimenzió szintjén hatalommal rendelkező Ember, aki Istentől kapta ráruházott erejét. Ez maga után vonja természetesen a százados részéről a messiási hatalomba és Jézus státusába vetett hitet is.³⁹

A fentebb említett kérdés az egyik legbonyolultabb egzisztenciális probléma, melyre Máté evangéliumának szövege szintjén igen nehezen kapunk választ. Tudniillik sok bibliamagyarázó (Wellhausen, Beyer, Jeremias) úgy értelmezi a százados mondatát, mint oly hatalmat, mely eleve hatalom, fennhatóság alá van rendelve. Ebből következik aztán az, hogy a teljes mondat így értelmezhető: Bár hatalom alatt álló ember vagyok, nekem is vannak katonáim, akiknek parancsolhatok.⁴⁰ A százados tisztában van azzal, hogy mi a hatalom, és tudja azt is, hogyan kell gyakorolni azt. Bár a szöveg pontos értelmezése nehéz az evangélium szintjén, annyit biztosan elmondhatunk, hogy az analógia értelme nyilvánvaló: ha nekem hatalmam van arra, hogy parancsoljak, akkor neked annál inkább. Ezzel is hangsúlyossá válik Jézus személye, az ő isteni hatalmassága, az a fajta hit, mely Jézuson keresztül szemléli a dolgokat.

Bár a hit fogalma most először szerepel az evangéliumban Jézus szájából, érdekes, hogy a szó hatalmáról szóló analógia, amit a százados használ, arról tesz bizonyosságot, hogy a hit mindennek a mozgatórugója. Jézus ezt felismeri és hangosan meg is állapítja, hogy a hallgatóság felismerje a lényegét. A lényeg tehát: ahogy a hadseregben a felettes szava mozgat és mozgósít, és ehhez nem fér kétség, úgy a százados is teljesen biztos abban, hogy Jézus szavának ilyen hatalma van, egy más, magasabb szinten. Ami az egyik életszférában működik, az feltétlenül hatékony és működő egy másikban is. A hit ez a feltétlen bizalom. Jézus megteheti a betegség, elesettség világában azt, ami természetesen történik a katonai fegyelem területén. Aki a betegséget szavával megszünteti, az csak az Úr lehet. S mivel Úr, kétségtelenül megteheti.

Feltehetjük azt a kérdést is, hogy a hitnek, ami fellobbant a századosban Jézus iránt, mennyire van teológiai, krisztológiai alapja, illetve mennyire csak a hatalomba, a korábbi csodákra, gyógyításokra alapozott gyógyítói erőben bízó hitről van szó? Egyáltalán lehet-e szó bármilyen messiási felismerésről, lévén, hogy egy pogány századosról beszélünk, de aki zsinagógát építtetett a zsidó népnek (értesszük erről a Lukács evangéliumából). Hogy Jézus hatalmi státusában nem kételkedett az tény és való, hiszen Lukácstól azt is megtudjuk, hogy hallott Jézusról (3. v), tehát hallott az ő gyógyításairól, csodáiról, melyeket a zsidó nép

³⁹ Hagner, Donald A.: *i.m.* 205.

⁴⁰ Luz, Ulrich: *Matthew 8–20*. 10.

körében tett. Egyértelműen látta, hogy Jézus hatalma nem emberi természetű, és hatalma egy másik dimenzióban nyilvánul meg. De honnan tudhatjuk, hogy ott, akkor személyes hite, meggyőződése volt az üdvösségre nézve?

Ami egyértelmű választ ad erre a kérdésre az Máté külön-hagyományában található: a 11–12. versekben. Máténál sokkal erőteljesebb az a mondat, amivel először említést tesz a százados hitéről, mondván: „Bizony, mondom néktek, senkiben sem találtam ilyen nagy hitet Izraelben.” A szórend sokkal személyesebbé és hangsúlyosabbá teszi Jézus mondandóját: „senkiben sem találtam ekkora hitet Izraelben”. Ez által Jézus kiemeli a zsidó népet utalva a hit hiányára, mellyel ő találkozott (6,30). Ezzel ugyanakkor Jézus előkészíti a 11–12. versekben elmondottakat. Míg Lukács ezt a részt külön perikópaként tagolja be evangéliumába, Máté ebben a történetben írja le. Ezt bizonyára a százados is hallotta, hisz Máté és Lukács szerint is jelen volt, bár barátokat küldött, de a százados mondandója egyes szám első személyben van.

A 11–12. versek így biztos bizonyítékai annak, hogy Jézus ezt a hitet üdvösségre néző hitnek minősíti. Aki így hisz, annak helye lesz a mennyek országában. Hiszen eszkatológikus értelemben beszél a közös asztalról, amelyet az atyák közösségében lehet elfogyasztani. A 12. versben pedig még arra is utal, hogy azok, akik Isten fiainak tartják magukat, kivettetnek a külső sötétségre, ha csak nem úgy hisznek, mint azt a százados tette. Ez egyértelmű jele annak, hogy Jézus felismeri a századosban nemcsak azt a hitet, ami elfogadja, hogy Jézus képes gyógyítani, hanem azt a hitet is, ami meglátja Jézusban az Isten Fiát, a messiási mivoltot, akinek hatalma egyenesen Istentől van, Izráel Istenétől.

Ugyanakkor azt is fontos meglátnunk, hogy bár lehetséges, hogy a gyógyítás-történetekben nincs üdvösségre néző hitről szó, de a Jézusról szóló elbeszélés szintjén mindenképpen van. Erről az evangélium vezérfonala meggyőzően tanúskodik. Az olvasó számára is csak úgy válhat átláthatóvá a történet, hogyha azt a hitet érti a szóban forgó bizalom, hit alatt, ami az üdvösségre néz. Természetesen a csodatörténetek értelmezésében meg van adva az a lehetőség, hogy az olvasók közül ki-ki úgy értelmezze, ahogy az a saját lelki épülésére szolgál. Szabad erőt meríteni belőle egy konkrét helyzetre, de szabad megerősödést szerezni az örökélet bizonyossága felől is. Az a bizonyos hit, amely felett Jézus elcsodálkozott, pont ezt a mély, változásra elszánt hitet jelenti. Jézus csodálkozása arra szolgál, mint megjegyzése: felhívja a figyelmet arra a hitre, mely méltó erre a megnevezésre.

Hadd idézzük ismét Spinetoli szavait: „Az egyháztannal kiegészült krisztológia alkotja Máté evangéliumának gerincét... az evangélium nem történelemtan, hanem teológia,

illetve krisztológia. Sőt, ha az evangélista különösen is ügyel valamire, az éppen a történeti adatok eltörlése vagy mérséklése....”

5. Lukácsi kitekintő

Egy szinoptikus történetet nem lehet úgy vizsgálni, hogy ne néznénk meg a párhuzamos evangéliumban is megjelenő leírást. Fontosak a különbségek, a szórendek, a kihagyások, illetve betoldások. Ezért látjuk lényegesnek, hogy kitérjünk Lukács történetbemutatására is.

Előrebocsátjuk, hogy nem térünk ki minden egzotikusi problémának minősített különbségre, ugyanis ezek közül már említettünk néhányat az előző fejezetben, ahol a Máté szerinti történetet elemeztük. Kizárólag csak a lényeges különbségeket emeljük ki.

A Lukács evangéliuma 7,1–10-ben találjuk a százados szolgája meggyógyításának történetét. Lukácsnál a történet ugyancsak jelentős események, pontosabban beszédek után következik (Mezei beszéd: Lk 6,12–49), és jelentős események történnek utána (Lk 7,11–17: Jézus feltámasztja a naini ifjút; 7,18–35: Keresztelő János kérdése és Jézus válasza). A történet betagolása tehát ebbe a fejezetbe indokolt, hiszen itt is egyértelmű Jézus személyének hatalmi bemutatása, a hatalmában való kételkedéssel együtt. Ugyanakkor a Q forrás is ezt az álláspontot támaszthatja alá, tudniillik Lukácsnál a szóban forgó történet ugyanúgy, mint Máténál, a nagy tanítói beszéd után jelenik meg.

Hendriksen⁴¹ szerint az jellemző Lukácsra, hogy tematikailag is rendezi az evangélium eseményeit. Miután a Mezei beszédet azzal zárta, hogy a hit maga megingathatatlan kell legyen, mint egy sziklára épített ház, az úgy hiteles, ha Jézus szavai, amelyeket a nép hallott, nem maradnak csak szavak, hanem tette is válnak. Lukács a 7. fejezet elején pont egy ilyen hitpéldát állít elé a századoson keresztül. Az egyik leglényegesebb különbség tehát a szövegek műfaját tekintve abban van, hogy míg a százados története Máténál egy csodaelbeszélés, addig Lukács nem is a szó által véghezvitt csodára teszi a hangsúlyt, hanem a százados életének példájára, mint aki jó gyümölcsöt terem (ld. 6,43–46), és akinek hite szikla biztosan áll (6,47–49).

Bár mindkettő ugyanazt a történetet mondja el, a történeti háttere – mondhatnánk – mindegyiknek ugyanaz, mégis vannak különbségek, melyek máshova teszik a hangsúlyt egyikben, mint a másikban, ennél fogva másképp is értelmezhetőek.

⁴¹ Hendriksen, William: *New Testament Commentary: Luke*. Baker Book House, Michigan 1978, 374.

Az első szembetűnő különbség, ami megjelenik Máté és Lukács között, hogy Máténál a százados közvetlen kapcsolatot létesít Jézussal. Lukácsnál viszont soha sincs direkt kapcsolata a századosnak Jézussal. Ahelyett, hogy Jézushoz jönné, megszólítaná őt, és kérné az ő segítségét, két ízben is követeket küld hozzá: a „zsidók véneit” illetve „barátaikat”. Így Lukács írása szerint elmondható, hogy a százados, bár végig a háttérben marad, mégis ő az, aki végig a történet központi szereplője. A vének is őt kezdik el dicsérni, és Jézus előtt méltóként bemutatni.⁴² A lukácsi történet végére szinte már elvész a betegnek az esete, aki halálán van és várja Jézus gyógyítását. Szinte megfeledkezik róla Lukács, és csak annyit említ, hogy végül is meggyógyult. Annál fontosabb a százados élete, helyzete, a zsidó néphez való viszonya.

Még a második delegációnál sem jelenik meg a százados, hogy személyesen találkozzon Jézussal, hanem akkor is csak üzen Jézusnak a hatalmával kapcsolatos meglátásáról, amellyel szemlélteti Jézus felsőbbrendű, más szintű autoritását.

Ezekből mind kitűnik az, hogy Máté bár lerövidíti a Q forrásban található történetet, annál inkább átalakítja és betoldásával hangsúlyozza a százados hitét és a közvetlen kapcsolatát Jézussal, illetve Jézusnak a pogányokkal való kapcsolatát és azok elfogadását. Máténak van ezzel egy meghatározott célja, mely tisztán látszik, és kiolvasható a 11–12. versekből. Ennek a beszúrásnak azért ad helyet, hogy a történetet egy ítéletre változtassa át, amely támadja Izrael hitetlenségét, szemben a pogányok nagy hitével.⁴³

6. A történet a cím értelmezésében – összegzés

A kapernaumi százados szolgája meggyógyításáról szóló történet mindenekelőtt hit-történet. Témáját tekintve a hitet emeli ki központi gondolatként és a hitből fakadó üdvösségre néz.

Miért fontos a hit? Mi a hitnek a szerepe, feladata egy olyan ember életében, aki a mennyek országára tekint?

A hit mindenekelőtt bizalom és bizonyosság. Bizalom először is Jézusban, Isten Fiában, és bizonyosság az ő hatalmában. Ennek kézzelfogható példája a kapernaumi százados. Olyan hitről beszélhetünk az ő életében, amely bizalmat táplál Jézus iránt és bizonyosságot támaszt az ő hatalma felől.

⁴² Bovon, F.–Koester, H.: *A Commentary on the Gospel of Luke 1,1–9,50*. Fortress Press, Minneapolis 2002, 263.

⁴³ Hagner, Donald A.: *i.m.* 203.

A történetben minden helyzet a hit köré fonódik: a százados hit által megy Jézushoz, hit által szólítja meg őt, kéri az ő gyógyító segítségét, csak szó által, és minden a hithez vezet vissza. Jézus a százados hite által leplezi le népe hitetlenségét, s az ő hitére hivatkozva vázolja fel az ilyen természetű hit számára nyitott eszkatológikus jövőt, amelyben immár a pogányok is részesülhetnek. A százados kérése hitből fakad, Jézus csodálkozása pedig (a százados hitének elismeréseként), és majd gyógyító csodája is a hitre adott egyértelmű válasz. Maga a cselekedet, a százados egész magatartása a biztos hit kifejeződése, s Jézus ítélete pedig, az eszkatológikus üdvösségre vonatkozó logion a mindent Tőle váró hit dicsérete szintén a hitre utal.

Ennek összefoglalója a címben megfogalmazott hármas- egység: szó–hit–hatalom, és ennek összefüggésében próbáltuk ezt láttatni.

A hit azonban másképp jelenik meg a történet keretén belül, és egészen másképp értelmezhető Máté evangéliumának kontextusában. Értelmezése attól függ, hogy a történet üzenetét mennyire vonatkoztatjuk a századosra, a zsidó közösségre, Máté célközösségére, illetve az olvasó mennyire és miben vonatkoztatja magára.

a. A történet keretén belül a százados hitében egy határozott és erős bizalmat érzünk Jézus hatalmára vonatkozólag, tudniillik, hogy meg tudja menteni, gyógyítani az ő szolgáját. Nagyon érdekes, hogy a százados nem kéri Jézus segítségét, nem kéri arra, hogy gyógyítsa meg szolgáját, hanem egyszerűen csak felvázolja a helyzetet, és így bízza Jézusra magát. Nem említi a gyógyítást, azt, hogy ez lenne a kérése Jézus felé, hanem csak egyszerűen elmondja fájdalmát, és kifejezésre juttatja teljes bizalmát.

A százados ezzel a tetteivel Jézus hatalmára utal. Máté úgy szerkeszti meg a történetet, hogy Jézus legyen végig a cselekmény középpontjában, hogy rá nézzen minden és rá figyeljen mindenki. A hatalommal felruházott, cselekvő és tanító Jézus áll előttünk, aki azért jött, hogy a mi váltságunk felől Istennek titkos tanácsát és akaratát tökéletesen kijelentse (HK: 31).

Ebből a szempontból gazdag Máté leírása, ugyanis nála, a gyógyítás-történetben felvázolt minden körülmény, a hit, a hatalom, a százados magatartása, tartózkodása, minden arra tekint, hogy az, aki előtt áll, és akihez ő szól, az az Úr Jézus, az Isten Fia, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön.

b. Nehéz arra a kérdésre választ adni a történet alapján, hogy a századosnak volt-e üdvösségre néző (eszkatológikus) hite – azaz, hogy vajon a százados Isten Fiának hitte-e Jézust, aki örök életet ad –, vagy sem. A történet ezt nem sugallja, inkább a Jézus hatalmába vetett bizalmat emeli ki. Viszont Jézus a százados hitét felhasználja a zsidó népnek adott

példaként, hogy azzal rámutasson arra, milyen fontos is a hit a mennyek országa szempontjából.

Elmondható azonban az, hogy Jézus, ha nem látta volna meg benne ezt a nagy hitet, akkor nem csodálkozott volna el úgy rajta, s nem emelte volna őt annyira ki a sokaság előtt. Így, bár lehet, hogy nem tudatosan, de azzal, hogy a százados elismerte Jézusban az isteni hatalmat, azaz Isten Fiaként tekintett rá, ezzel már ígéretet kaphatott a mennyek országa felől. Mi több, világos lett számára, hogy a pogányok is elnyerhetik az „Isten fiai” címet.

A történet egyértelműen kifejezi azt is, hogy a hitnek nemhogy csak köze van Jézushoz, de határozottan tőle is származik. Ebben benne van Máté szerkesztői keze is, hiszen úgy alakítja és vezetgeti a szálakat az evangéliumban, hogy mindenki tudja: itt minden Jézustól származik. A hatalommal való tanítás, melyet a nép felismer, a hatalommal való gyógyítás, mely a szó szemmel látható bizonyítéka határozottan Jézus istenfiúságának a jelei. Ebből kifolyólag a hit, mint olyan, szintén Jézustól ered, hatalmas szavából és tettéből indul ki, arra tekint, és abból táplálkozik. Jézus hatalommal való tanítása és tevékenysége egy olyan forrás, melyből a Jézusra tekintő ember hite származhat és táplálkozhat.

A százados hite tehát mérföldkö lehet Máté missziói célzatú evangéliumában.

Elvonatkoztatva a százados történetétől, figyeljük meg, milyen üzeneteket hordoz ez a csodaelbeszélés a mai hívő ember számára. A történet tanulságait magunkra vonatkoztatva hadd emeljük most ki a következő néhány ígéretesnek tűnő felismerést.

1. Először is a történet biztosíték arra nézve, hogy üdvösségünk van a hit által. A Krisztusba vetett hit győzelemre vezet.

2. Jézus Krisztus előtt állva, és az ő hatalmasságát látva, szembesülünk magunk méltatlanságával, gyengeségével és erőtlenségével. Erre utal a történetben megjelenő Úr–ember kettősége: az Úr nagysága szemben az ember kicsinységével.

3. A hitnek lehet, és van jutalma.

4. Hit által Jézus új látással akar megajándékozni. Hit által képesek lehetünk úgy tekinteni rá, mint Krisztusunkra, kinek erejére bátran támaszkodhatunk, kié minden hatalom mennyen és földön.

Irodalomjegyzék

1. Arndt, W.–Danker, F. W. –Bauer, W.: *A Greek–English Lexicon of the New Testament and other early Christian literature* (3rd ed.). University of Chicago Press, Chicago 2000
2. Bovon, F.–Koester, H.: *A Commentary on the Gospel of Luke 1,1–9,50*. Fortress Press, Minneapolis 2002
3. Carson, D. A.–Moo, Douglas J.: *Bevezetés az Újszövetségbe*. KIA, Budapest 2007
4. Hagner, Donald A.: *Matthew 1–13*. Word Biblical Commentary 33A, electronic ed., Word Books Publisher, Dallas, Texas 1993
5. Hendriksen, William: *New Testament Commentary: Luke*. Baker Book House, Michigan 1978
6. Hendriksen, William: *New Testament Commentary: Matthew*. Baker Book House, Michigan 1973
7. Jakubinyi György: *Máté evangéliuma*. Szent István Társulat, Budapest 1991
8. Luz, Ulrich: *Máté Jézustörténete*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest 2000. In: Hermeneutikai Füzetek 21; Bekő István fordítása
9. Luz, Ulrich: *Matthew 8–20*. Hermeneia, a Critical and Historical Commentary on the Bible, Fortress Press, Minneapolis 2001
10. Luz, Ulrich: *Studies in Matthew*. Grand Rapids: Eerdmans, Michigan - Cambridge 2005; Translated by Rosemary Selle; 11-es cikk. *The Miracle Stories of Matthew 8–9*
11. Spinetoli, Ortensio da: *Máté az egyház evangéliuma*. Agape, Szeged 1998
12. Varga Zsigmond: *Újszövetségi görög-magyar szótár*. Kálvin János Kiadó, Budapest 1996